

Okruby ke státní závěrečné zkoušce z pedagogiky a psychologie: bakalářské studium

Platné od 17. 9. 2023.

Zkouška se koná formou písemného testu, který tvoří celkem 40 otázek. Správná odpověď na každou otázku je hodnocena 1 bodem, za nesprávnou odpověď je odečítáno 0,25 bodu, otázka bez odpovědi je hodnocena 0 body. Na vypracování testu je vymezena doba 45 minut. Minimální bodová hranice pro úspěšné absolvování testu odpovídá teoreticky nejmenšímu možnému počtu bodů při správném zodpovězení 50 % testových úloh, tzn. hodnotě 15 bodů při celkovém počtu 40 testových úloh.

Okruby pokrývají disciplíny bakalářského studia: úvod do pedagogiky a psychologie, teorie a metodika výchovy, pedagogická komunikace, speciální a inkluzivní pedagogika, výzkum v pedagogické praxi, základy pedagogicko-psychologické diagnostiky, vývojová psychologie a sociální psychologie. K okruhům státní závěrečné zkoušky můžete čerpat informace z dílčích kapitol doporučené literatury.

1. **Pedagogika:** vědní obor, předmět, prameny poznatků, základní pojmy (edukace, edukační proces, edukační realita, výchova, vzdělávání, vzdělání,...), pedagogické disciplíny. Výzkum, mezinárodní šetření (TIMSS, PISA, TALIS atd.) a teorie jako zdroj poznání edukační reality.
2. **Edukační procesy:** vymezení, pojetí, determinanty.
3. **Pedagogické profese:** jejich podstata, legislativní ukotvení, profesní dráha učitele, profesní kompetence učitele a asistenta pedagoga, reflexe a sebereflexe učitele, profesní portfolio.
4. **Žák ve škole:** pedocentrismus, determinanty edukace (inteligence a nerovnost ve vzdělávání, sociální a jazyková determinovanost vzdělávání – Bernstein, kognitivní determinanty – Bloom, sexové a genderové rozdíly, etnické faktory, speciální vzdělávací potřeby).
5. **Kurikulum:** úrovně, dvoustupňové kurikulum, formy (zamýšlené, realizované, dosažené, skryté), národní kurikulum (rámcové vzdělávací programy), standardy pro základní vzdělávání.
6. **Škola:** pojetí školy (instituce, organizace, pospolitost), školský systém v ČR, mezinárodní standard klasifikace vzdělávání (ISCED), výsledky a efekty vzdělávání, mezinárodní měření výsledků vzdělávání (např. PISA, TIMSS).
7. **Výchovná práce učitele:** Výchova jako součást pedagogické práce učitele (gramotnost a funkční gramotnost). Práce učitele s kázní žáků, tvorba pravidel, autorita, hodnotová orientace žáků. Strategie předcházení nežádoucímu chování, šikaně aj. Význam, funkce a povinnosti třídního učitele ve výchově žáků. Rozvíjení žáků se sociálním znevýhodněním. Respektující výchova a alternativní metody výchovy.
8. **Cíle a metody výchovy na druhém stupni základního vzdělávání:** Etapy, principy a metody formativního procesu výchovy. Mravní, estetická, profesně-pracovní, tělesná výchova, výchova ke zdraví atd. jako klasické složky výchovy. Osobnostní, sociální, mediální, environmentální, globální, multikulturní výchova jako průřezová témata RVP. Utváření postojů a předsudků a jejich význam pro utváření školního a třídního klimatu. Metody rozvoje kritického myšlení ve školním vzdělávání. Koncept kultury, edukační práce s kulturní rozmanitostí ve třídě.
9. **Výchova žáků ve volném čase a pro volný čas:** funkce volného času, metody a formy práce, instituce. Výchovný význam her (simulační, dramatické, didaktické hry, hry pro rozvoj tvořivosti a

řešení problémů). Edutainment, využití her ve výuce. Vzdělávání a výchova v měnící se (pozdně moderní) společnosti. Význam reflexe pro výchovu, proměny vědění a funkce výchovy a vzdělávání, algoritmizace vzdělávání. Výchova v rodině, styly výchovy.

10. **Pedagogická komunikace a interakce:** verbální (mluvená, psaná) a neverbální komunikace, využití prostoru v pedagogické komunikaci, emocionální stránka pedagogické komunikace, kladení otázek (typy otázek dle kognitivní náročnosti, zpětná vazba), dialogické vyučování, komunikace s rodiči.
11. **Inkluzivní vzdělávání:** teoretická východiska, legislativní rámec. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) – definice, kategorizace SVP, kategorizace žáků dle míry podpory. Metody a formy práce se žáky se SVP ve škole. Standard a náplň práce asistenta pedagoga.
12. **Vzdělávací podpora žáků se SVP:** komunikace, využití podpůrných opatření, adaptace prostředí, poradenství. Podpora dle: (a) zdravotního postižení/stavu (tělesné, zrakové, sluchové, lehké mentální postižení, porucha autistického spektra, narušená komunikační schopnost), (b) kulturního prostředí (žák z etnických, kulturních a jazykových menšin, z nepodnětného prostředí, azylanti), (c) rizika školního neúspěchu (žáci s rizikem poruchy chování, v hraničním pásmu mentálního postižení). (d) nadání žáka (znaky a projevy nadaných ve vzdělávání; akcelerace, obohacení).
13. **Pedagogicko-psychologický výzkum:** druhy výzkumu (akční, evaluační, průřezový, longitudinální, ...), designy kvalitativního a kvantitativního výzkumu, projekt a postup výzkumu (informační příprava výzkumu, výzkumný problém a otázka, hypotézy, operacionalizace, proměnné; výzkumný soubor a reprezentativnost), metody sběru dat (pozorování, interview, dotazník, škálování, testy,...), metody analýzy dat (kvalitativní analýza dat, základy statistické analýzy dat), výzkumná zpráva, publikační norma APA.
14. **Pedagogické diagnostikování žáka:** diagnóza, diagnostikování, typy diagnostické činnosti, diagnostický proces, chyby učitele v diagnostické činnosti, právní aspekty a etické zásady pedagogické diagnostiky, individuální vzdělávací plán a plán pedagogické podpory, dynamická diagnostika. Metody diagnostiky: pozorování, rozhovor, anamnéza, analýza produktů činnosti, projektivní techniky.
15. **Psychologie:** předmět, metody, disciplíny. Základní koncepty psychologie (podmíněnost psychiky, pojetí duševního života v hlavních proudech psychologického myšlení; vědomí, cití a vnímání; pozornost, paměť, představivost; myšlení, řešení problémů, myšlení a řeč; kognitivní procesy, inteligence, schopnosti; emoce; vůle a volní procesy, rozhodování).
16. **Osobnost:** vymezení, struktura a dynamika, motivace, potřeby.
17. **Učení:** výsledky učení, druhy učení.
18. **Stres:** stresory, zvládání zátěže, syndrom vyhoření, psychohygienu.
19. **Vývoj jedince:** východiska a metody vývojové psychologie, principy periodizace vývoje, principy vývojových změn, charakteristika vývojových fází, kognitivní a sociální charakteristiky dítěte školního věku.
20. **Aspekty psychického vývoje:** kognitivní vývoj (Piaget), morální vývoj (Kohlberg, Gilliganová), psychodynamická pojetí vývoje (Freud, Jung, Winnicott, Mahlerová), psychosociální vývoj (Erikson), vývoj citové vazby (Bowlby, Ainsworthová), emoční vývoj a citová deprivace (Langmeier, Matějček).
21. **Socializace:** sociální fenomény z hlediska evoluční psychologie, sociální mozek (Dunbar), sociální kognice (sociální stereotypy, efekt pořadí, halo efekt, teorie atribuce, atribuční chyby a kognitivní

zkreslení,...), sociální vztahy v raném dětství (vliv raných sociálních zkušeností na pozdější život), sociální vlivy při utváření osobnosti v různých věkových obdobích, rolové chování, teorie sociálního učení.

22. **Meziskupinové vztahy** (teorie meziskupinového chování, faktory působící v meziskupinovém chování, role sociálních skupin ve škole), sociální identita a sebepojetí (vliv členství v sociálních skupinách na jedince; sociální rysy, postoje), dynamika sociální skupiny (sociální facilitace a inhibice, sociální lenost, konformita, desirabilita, poslušnost vůči autoritě, vliv sociální role na chování jedince).
23. **Emoce**: komunikační funkce emocí, role neverbálního chování, agrese (teorie vzniku a průběhu agrese), konflikt (typy a průběh konfliktů, konflikt na půdě školy a jeho řešení).
24. **Vliv školy ve výchově**: role učitele a školy ve vývoji člověka, charakteristika malé sociální skupiny, skupinový vliv; zákonitosti, druhy a možnosti využití skupinové dynamiky v práci s dětmi.

Literatura

- Gavora, P., Koldeová, L., Dvorská, D., Pekárová, J., & Moravčík, M. (2010). *Elektronická učebnice pedagogického výzkumu*. Univerzita Komenského. <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk>
- Helus, Z. (2007, 2015). *Sociální psychologie pro pedagogy*. Grada.
- Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie. Moderní učebnice sociální psychologie*. Portál.
- Hoeksema - S. Nole; Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., & Wagenaar, W. A. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Portál.
- Kratochvílová, J., Obrovská, J., Veselá, D., Košatková, M., Vlčková, K., Bradová, J., Koblihová, H., & Trnová, E. (2021). *Pedagogická diagnostika a pedagogické diagnostikování*. Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/2146>
- Lechta, V. (2016). *Inkluzivní pedagogika* (s. 26–38, 56–63, 158–190, 205–219). Portál.
- Mertin, V., Krejčová L., et al. (2016). *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika* (s. 22–73, 75–136, 339–365). Wolters Kluwer.
- Manuál pro citační normu APA7. ÚPV FF MU. https://pedagogika.phil.muni.cz/media/3281525/upv_apa_manual.pdf
- Němec, J., Gulová, L., Horká, H., Košatková, M., Kurowski, M., Nehyba, J., & Pospíšil, R. (2022). *Teorie a metodika výchovy*. Elportál Masarykovy univerzity. <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/2022jaro/tmv/web/index.html>
- Průcha, J. (2009). *Moderní pedagogika* (s. 19–268, 355–422). Portál.
- Průcha, J. (2009). *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru* (druhy výzkumu s. 183–202). Portál.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>
- Šedová, K., Šalamounová, Z., Švaříček, R., Sedláček, M., Majcík, M., & Navrátilová, J. (2019). *Výuková komunikace*. MuniPress.
- Střelec, S. (2011). *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Masarykova univerzita.
- Švaříček, R., Šedová, K., Janík, T., Kaščík, O., Miková, M., Nedbálková, K., Novotný, P., Sedláček, M., & Zounek, J. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry* (s. 11–258). Portál.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt* (s. 19–72, 103–127, 144–179, 211–223, 245–266, 275–285, 307–313, 396–433). Portál.

Vágnerová, M. (2004). *Základy psychologie*. Karolinum.

Valenta, M., Ludíková, L., Potměšil, M., Langer, J., Hutýrová, M., Mlčáková, R., Müller, O., Polínek, M. D., & Vítková, M. (2014). *Přehled speciální pedagogiky. Rámcové kompendium oboru*. Portál. (s. 7–149, 171–190)

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.